

Starški list

2020/54

Wosebitu překwapjenku
wobradži džěćom w Chróścicach
knjez Dawid Robel wot firmy
wozydłownistwa Taxi&Bus
Robel z Chróścic. Přepoda pěst-
towarni pjeć nowych koleskow.
Wjeselo w mjezwočach džěći bě
derje widžeć. Wjeselo mamy pak
džělić ze wšěmi džěćimi. Kóždy
džě chce z koleskom jězdzić.
Džěći wužiwaja koleska rady a
smala z nimi po pućiku
horje a dele.
Wutrobny zapłać Bóh za
wulkotny a swojorazny dar.

wudaće: zyma 2020/54
wudawaćel: Serbske šulske towarstwo z.t., Póstowe naměsto 2
02625 Budyšin
tel.: 03591 550216
faks: 03591 550220
info@sorbischer-schulverein.de
www.sorbischer-schulverein.de
www.dyrdomdej.de
zamołwitej redaktorce: Marja Jaworkowa/Monika Süßowa
tel.: 03591 550215
fota: SŠT
© 2020 Serbske šulske towarstwo z. t./Sorbischer Schulverein e. V.

Lubej staršej,

před 20 lětami zrodzi so ideja, wudawać staršiske listy. Předsydstwo SŠT chcyše staršich z dokumentariskimi fotami wo wažnych podawkach w jednotliwych žłobikach, pěstowarnjach a hortach informować, kubłanske temy a džěławosć nošerja kubłanišćow - Serbskeho šulskeho towarstwa - předstajić. Wězo bě stajnje tež wosebita strona džěćom samym wěnowana. Z lěta 2007 džělatej z džělnym přistajenjom socialnej pedagogowce Marja Jaworkowa a Mónika Süßowa mjez druhim za tutón zaměr. Po 54. čisle staršiskich listow je načas so prašeć, kotre temy, w kotrym formaće a z kotrymi awtorkami/awtorami chcemy w přichodže wobjednawać. Digitalizacija ze spěšnym krokom postupuje. W nowym lěće 2021 nastupi nowe předsydstwo SŠT z nowymi idejemi. Dajmy so překwapić! Jako předsydka SŠT sym Was přez cyle čisla we formje předśłowa přewodźala. Džensa rozžohnuju so z Wami, dokelž njebudu wjace k wólbam nastupić. Přegu Wam žohnowany hodowny čas, strowe lěto 2021 a spokojne nam přichilene časy!

Přečelnje strowi Waju

Ludmila Budarjowa

předsydka Serbskeho šulskeho towarstwa z. t.

Wobsah:

Rěčspěchowace strategije we wšědnym dnju, Maria Maccyna, logopedka	2
Serbske šulske towarstwo z. t. 30 lět, Ludmila Budarjowa	5
Džěći za škit přirody sensibilizowali, Serbska pěstowarnja Ralbicy	7
20 lětny jubilej jónu tróšku hinak, Witaj pěstowarnja Malešecy	8
Šćežka čućow, Serbska pěstowarnja Chrósćicy	10
Molujemy hodowne kule za Budyšin, Serbska pěstowarnja Wotrow	12
Přihot na hody, Witaj-pěstowarnja Němcy	13

Rěčspěchowace strategije we wšědnym dnju

Maria Maccyna, logopedka

Zakładne wuměnenje za wuspěšne rěčne spěchowanje je pozitiwny počah mjez staršimaj a dźěšćom.

Scěhowace zadźerženja wopisuja rěčspěchowace zakładne nastajenje a hodža so wšědnje nałožować.

1) Kedźbliwe připosłuchanje

1. So k dźěšću na wysokosć jeho woči podać a so čělnje přiwobroćić. To pokaza dźěšću, zo jemu připosłuchaće. To zmóžnja kontakt z wočomaj, při kotrymž nic jenož dźěćo, ale tež staršej wuknyć móžetaj. Dźěćo wuknje wot Was z tym, zo hibanje Wašeju hubow wobkedžbuje a prajene z wobrazom huby, mimiku a gestiku móže přirunować. Wy móžeće wuraz mjezwoča spóznać. Zhromadna bliskosć spěchuje komunikacisku změnu.

2. Zajim na dźěšću pokazać, nygać, pobudźace słowa a sprawne, zajmowace prašenja pomhaja dźěšću so zrozumjene čuć.

3. Wočaknyć, što dźěćo pokazać abo prajić chce.

4. Dźěćo nic přetorhnyć, ale wurěčeć dać, spěchuje měr a koncentraciju dźěšća.

5. Wjeselo při rěčenju posrědkować.

KEDŽBU! Rěčhaćace zadźerženje:

Pobrachowacy kontakt z wočomaj, kritiske hladanje, njezajim, pobrachowacy čas, žane prašenja, žane wospjetowanie, přetorhnjenja, wíce z hłowu, njeprěčelskosć, njesćerpnosć, na zmylki pokazać a „wuwoprašowanie”

2) Polěpšene wospjetowanie

Ze strategiju polěpšeneho wospjetowania wuknu dźěći wuprajenja ze zmylkami sami korigować. Rozdźěl k jednoremu korigowanju wobsteji w tym, zo so dźěćace wuprajenje bjezwuwzaćnje w prawej formje wospjetuje, bjeztoho, zo so na zmylk pokaza.

Rěčspěchowace aspekty polěpšeneho wospjetowania:

Džěčo:

1. pytnje, zo jemu připosłuchaće. Pohnuwa so k dalerěčenju.
2. slyši stajnje zaso prawu formula-ciju resp. wurjekowanje. Zapřijeća, zwukowe wobrazy a sadowe struk-tury móža so "cyle připódla" zapřěć.
3. njedóstanje začuće (kaž hewak při korekturach, zo wopak rěči abo zapraji. To ma přeco negatiwne wuskutki na wjeselo při rěčenju.
4. Móže same rozsudzić, hač chce na sadu (abo słowo) hišće raz nawjazac abo w rozmołwje pokročować.

Formy polěpšeneho wospjetowanja:

Džěćace wurjekowanje ...

1. wobkrućić

„Pětowanja“

„Haj prawje, tam je pěstowarnja.“

Wobkrućće džěčo a wospjetujće pra-jene!

2. napodobnić

„Š, š, š“

„Š, š, š. Derje, tam jědze ćah!“

Napodobnić wuprajenje džěsća a rozšěrće je!

3. rozšěrić

„Hólc so čumpa“

„Haj, prawje, hólc so čumpa, wón so jara wysoko čumpa!“

Nawjazajće na wuprajenje džěsća a rozšěrće je!

4. wuzběhnyć a podšmórnyć

„Nak“

„Haj, tam je šnak!“

Podšmórńće polěpšenu formu wěstych zwukow abo słowow!

3) Rěčspěchowace prašenja

Stajenje kmanych prašenjow je wažny dypk w zaměrnym rěčspě-chowanju. Na přikład móža so džěći přez wotewrjene prašenja kaž:

„Što so tule stawa?“

„Što čini ta holčka tamle?“

k rěčenju motiwować.

Kedźbujće při prašenju na

- po móžnosći wotewrjene prašenja wuzwolić,
- prašenja na zajimy džěsća wu-směrić,
- dosć časa za wotmołwu dać,
- při temje přez dalše prašenja tak dołho wostać, kaž je za džěći zajima-we.

KEDŽBU! Prašenja móža tež rěč haćić, hdyž

- so čas k wotmołwje njeskići,

- so hłownje woprašuje (Hdže je...? Što to je?)

4) Jednanje přewodžace řečenje

Sami wot so wuknu džěci řečeć, ale ženje bjez řečaceje, z nimi komunikowaceje wokoliny. Jednanje přewodžace řečenje we wšědnym dnju wolóži džěcom woznam prajeneho rozumić, dokelž řeč so njeposkići

abstraktna a izolowana wot realnych situacijow, ale je do konkretneho zhromadneho jednanja zapołožena.

Džěćace abo tež swójske jednanja řečnje přewodžeć, zmóžnja džěcom, nowe zapřijeća a řečne wobroty do swójskeho řečenja integrować. Jednanje přewodžace řečenje móže so stajnje a při kóždej přiležnosći wužiwać.

Móže so řečnje zwuraznić

- štož so runje stawa,
- kotre nastroje a wosoby su při jednanju wobdžělene a
- kotre cile so z jednanjom slěduja.

Přikład za jednanje přewodžace řečenje:

Džěsću padnje šalka z blida.

Džěco: „Ups.“

Staršej: „Oh, twoja šalka je dele padnyła. Stajimy jón zaso horje na blido.“

Nastorki za dalše řečne wuprajenja:

- Jednanske kročele zwuraznić:

„Aha, nětko stajiš štom pódla wulkan.“

- Prašenja k přichodnym jednanskim kročelam stajić:

„Što maš nětko předwidžane?“

- Pozadk jednanskich kročelow přepytować:

„By wulkan nětko zapadnyć móhl?“

- Jednanske plany zwuraznić:

„Kak wysoka ma wěža być?“

„Přichodny raz mam ja hišće wobstarać.“

- Druhe perspektiwy wotewrěć:

„Předstaj sej“

Serbske šulske towarstwo z. t. 30 lět

Ludmila Budarjowa, předsydkka SŠT z. t.

5. januara 1991 je so Serbske šulske towarstwo z. t. (SŠT) w Chrósćicach załožiło. Džensa steji towarstwo na stabilnych fundamentach.

Wone je prašany a spušćomny partner za naležnosće serbskeho šulstwa w Sakskej a Braniborskej. Mjeno Witaj®, kolebka steji w Žylowskej pěstowarni, je naše njezaměnlive

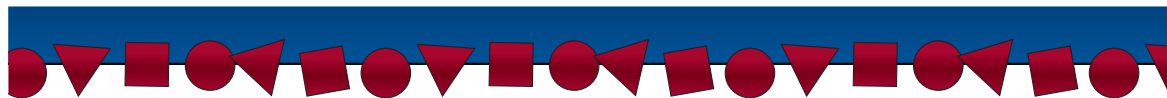
znamjo. Z modelowym projektom Witaj® smy połožili zakłady za cyłkowny koncept přiswojenja řeče, kotrehož přesadženje so w Europje kedžbliwje scěhuje. Smy hłownje přinošowali k wuwicu a zawjedženju

koncepta 2plus, kotrehož přiswojenje serbsčiny so zaměrnje w šuli dale wjedže.

W našim nošerstwje mamy 7 džěćacych dnjowych přebywanišćow w Hornjej a Delnjej Łužicy z 584 džěćimi a 98 přistajenymi. Wone su přikład za posrědkowa-

nje serbsčiny na zakładze metody dospołnje imersije. Naše centralne olympiady serbsčiny a rěčne prózdninske lěhwa su jara požadane. Falowacy kubłarki/kubłarjo a wučerki/wučerjo su so přiběrajcy z najwjetšim problemom w serbskim šulstwje stali. Hižo někotře lěta njehodži so koncept 2plus w praksy dospołnje přesadzić, dokelž wukubłani serbscy wučerjo abo referendarjo faluja. SŠT je hromadže z dalšimi partnerami kóždě lěto něhdže 10 do 15 zajimcow za wučerstwo mjez abiturientami nawabiło, štož wučini přerěznje 15 % wšěch absolwentow jednoho lětnika. Tež

přidružnikow smy podpěrali. Naše wobšěrne dokumentacije a statistiki podkładu wuwice serbskeho šulstwa. Wone hódnje přinošuja stawiznopisej po měrliwej rewoluciji před 30 lětimi. Publikacije namakaće pod www.sorbischer-schulverein.de/de/downloads. Jako

prěnje towarstwo smy wuwili serbsku web-stronu k online-wuknjenju a posrědkowanju serbskeje rěče za małe džěci, kubłarki a staršich pod

www.dyrdomdej.de za hornjoserbsčinu a www.dyrdakojstwo.de za delnjoserbsčinu.

Džakuju so wšitkim, wosebje Wam staršim, kotřiž sće naše džěto hódnje podpěrali. Jako předsydku/předsydu towarstwa wuhotuješ a nawjeduješ zhro-

madnje z předsydstwom wuwicowe procesy. Wjeselu so, zo sym hódnje k tutym wuspěcham w běhu 30 lět čestnohamtsce přinošować móhła.

Swjećimy swjatu Borboru

„Swjata Borbora za swjateho Mikławaš mješki šije.“ Tute hrónčko nas dopomina, zo swjećimy swjatu Borboru 4. hodownika, runje dwaj dnjej před swjatym Mikławšom. Wosebje w delanskich wjeskach haja tradiciju wopyta swjateje Borbory. Wona chodži běła zdrasćena a ze zakrytym mjezwočom dom wot domu a nosy swójbam, wosebje džěcom, žohnowanje. Při tym jim z małej hałžku a ruku lico pomajka. Na tutym dnju režane wišnjowe hałžki a do ćopłeje stwy stajene rozkcěja patoržicu. To

je za nas znamjo za nowe žiwjenje.

Tež w Smjerdžacej wopyta swjata Borbora žłobikowe džěci. Kuzło jeje wopyta wšitkich zaja. W spěwach a małych zaběrach běchu hižo wjele wo tutej a druhich swjatyach, adwenće, hodžoch, zymje słyšeli. Samo dwulětni spěwaja hižo zahoriće sobu.

Džěci za škit přirody sensibilizowali

Serbska pěstowarnja „Dr. Jurij Młynk“ Ralbicy

Poslednje lěto w pěstowarni je za předšulske hišće jónu wosebite lěto přihota na šulu. Pola nas su tuchwilu 28 předšulskich džěci.

Z nimi podawa so kóždu srjedu team za předšulske džěci do hortowych rumnosćow. Tam so přewjeddu wšelake projekty, wusměrjejo so na wšitke kubłanske wobłuki sakskeho zdžěłowanskeho plana, kaž na přikład pohibowy projekt z chorobnej kasu, wobchadne kubłanje abo tež přihoty na wjetše cyrkwinske swjedenje. Nimo toho hraje tež wažnu rolu, zo džěci hižo zwučuja w šulskej garderobje so slěkać, swoje wěcy sej zapakować a sčasom ze wšěmi džěcimi na wotpowědnym městnje předšule być.

Dla korona wšak tuchwilu bohužel wjele wupadnje a tak je kreatiwita předšulskeho teama prašana. Hladajo na přijomne wjedro w nazymniku rozsudžichmy, so wonka zaběrać a přirodu dokoławokoło Ralbic sej wotkryć. Tak pućowachmy tydensce wotpowědnje zdrasćeni do lěsa. Po puću so z wjele prašenjemi zaběrachmy: Što je lěs? Za čo trjebamy štomy? Što słuša a što njesłuša

do lěsa? Su to prawe hriby?

W tutym zwisku wuwi so tema zanjerodženja lěsa. Tuž podachmy so z wozyčkami a bowami do lěsa a zběrachmy wotpadki. Běchmy wšitcy zadziwani, što so wšitko při pytanju namaka: folija, papjerki, metalowe džěle, bleše a samo stare bowy z plastiki. Zajimawe rozmołwy so mjez nami a džěcimi wuwichu. Naš wóz so po krótkim času pjelnješe. Po puću domoj so wotpadki do wotpowědných kontejnerow stykachu. Zbytk rjadowachu džěci w pěstowarni do čorneje a žołteje tony. Džěci zamóchu wotpadki derje přirjadować.

Nimo toho je so tež „cyle připódlu“ matematika tematizowała, hdyž džěci z kiješkow matematiske formy nakładžechu. Džěci běchu při tej akciji w přirodže a za přirodu zahoriće pódlu.

Felicitas Kralowa, kubłarka

20 lětny jubilej jónu tróšku hinak

Witaj pěstowarnja „K wódnemu mužej“ Malešecy

Spočatk oktobra swječachmy w našej Witaj-pěstowarni 20-lětnu wobstaću našeho zarjadnišća.

20 lět Witaj-pěstowarnja woznamjenja 20-lětny angažement kubłarkow, kotrež so kóždy dzeń z wutrajnosću a wjeselom wo naše džěci staraja, zhromadnje z nimi sej hrajkaja, hudža, pasla, wulěty činja a je w jich wuwicu přewodžeja.

20 lět Witaj-pěstowarnja woznamjenja tež, zo stej tu přez 20 lět serbska rěč a kultura wažnej wobstatkaj pěstowarnje, kotrež džěci hrajkajo sej přiswoja.

20 lět Witaj-pěstowarnja woznamjenja tež 20 lět harowace, hrajkace a so smějace džěci.

Zo bychmy tute narodniny pod korona-wuměnjemi tež swječić

móhli, dyrbjachmy zahrodku najprjedy do porjadka přinjesć. Ale před tym nas wódný muž wopyta. Tež wón chcyše ze wšěmi na tutym swjedženju sej připić. Po tym, zo smy narodninski tykanc zjědli, dachmy so do džěla. Pěsk přeryć, kwětki zesaďteć, njerodź torhać, krosnowadła a

suwadłto wurjedźić a nowe nabarbić. Derje su dorosćenym wulke a małe džěći pomhali.

Wokoło 18 hodž. bě zahroda wućiścena. Wjeršk a narodninski dar bě nowy natwarjeny drjewjany

čołm, na kotrymž móža nětko džěći sej hrajać. Po džěle wuklinča po-połdnjo z praženjom kołbaskow. Na čołmiku palachu so smólnicy a něžnje spěwachu małe „wódnje mužiki“ „Hory módre ja was znaju“.

Připódlu smy tež pilnje serbsce wuknyli. W ramiku sakskeho pro-

jekta „Čiń sobu!“ stej Ina Koban wot staršiskeje přirady za projekt „Serbsku řeč a kulturu do všedneho dnja gmejny zapřijeć“ kaž tež Nadine Noack za projekt „Kreatiwnje tydžnje kołowokoło serbskeje řeče“ swoje ideje zapodałoj a pjenjezy dóstałoj. Zhromadnje z kubłarkami su woni w předpolu řečne karty přihotowali, na kotrychž serbske wobroty ze słowneho składa džěći stejachu. A džěći běchu z wjeselom při wěcće, swojim staršim tute wobroty serbsce nawučić, móžachu džěći jako mali wulkim něšto rozkłaść.

Runje tak stej za serbsku řeč angažowanej maćeri awdijo-projekt wuwiołoj, kotryž džěćom a staršim aktiwnje słyšenje a nałožowanje serbskeje řeče zmóžnja – jako spočatk rynka dwanaće idejow, kaž na přikład zhromadne warjenje a paslenje. Wutrobnje so džakuju!

Irina Delanowa (mama wot Anniki)

Šćežka čułow

Serbska pěstowarnja „Chróšćan kołć“ Chróšćicy

Naša skupina „wišni-na“ měješe w nazymje ideju, za džěči šćežku čułow na zahrodze wuhotować. Na akciji wobdžělichu so džěči, kubłarki a starši. Młoda

mać Kerstin Wirthec bě so hižo dlěši čas z ideju nosyła a ju kubłarkam spřístupniła. Kubłarce „wišni-ny“ Sandra Rachelic a Franciska Pjehowa běštej wo namjeće runje tak zahorjenej kaž nawodnica pěstowarnje Kerstin Šołćina a tuž staršich při přesadženju podpěrachu a projekt krok po kroku zwoprawdžichu.

Šćežka je wosebje wužadaca, hdyž móža džěči boso po nej hić a noze tak masěrować dać. Tež łažo po štyrjoch hodži so wužiwać. Ale tež w črijach začuja džěči wšelakorosc maćiznow pod stopomaj a zwučuja so w runowaze. Kóždy wotdžěl šćežki je z hinašej maćiznu pjelnjeny. Tak su to kamjenje, split, drjewo, pěsk, ha-

ble, rowy z plastiki a wšelake maty. Organizaciju a wobstaranje maćiznow přewza nan pěstowarskeho džěsća Michał Brězan. Drjewo za wotdžělenje a wobrubjenje šćežki je firma GartenArt z Pančic-Kukowa dariła. Na spočatku a kóncu šćežki su starši někotre brězy sadžili, kotrež maja džěćom w lěću chlědk spožćeć.

Šćežku su džěči jara derje přiwzali. Tež za nutřka su starši džěćom wšelake maćizny přewostajili. Tak móža tež w stwě nětko w zymskim času boso po hablach, drjewje, pěsku běžeć a swoje zmysły sej wotkryć a zwučować.

Pěstowarski kolektiw dżakuje so wutrobnje za wšu podpěru staršich při zwoprawdženju nowjeje přidatneje zaběry za džěci, wosebje pak za

zhromadne džěło a podpěru při pedagogiskim a zdžělowanskim džěle našeho Chróšćan kubłanišća.

džěci a pedagogiski personal

Domchowanka

„Domchowanku swjećimy a so Bohu dżakujemy...“. Takle zaspěwachmy štwórtk, 08. winowca 2020 w pěstowarni. Džěci přinjesechu sad a zeleninu sobu. Hižo dołho rěčachmy w rańšim kole z džěćimi wo tym, što a kak so žněje. Nazwučowachmy nowe spěwčki a hrónčka. Wosadny knjez farar Měrcin Delenk swjećeše z nami nyšpor. Požohnowa dary a modleše so z nami. W próstwach zwuraznichmy naš džak za wšo, štož wšědnje wužiwamy.

Kak husto pak z Božimi darami bro-

jimy? To chcemy sej w přichodnym času intensiwnišo wobhladać. Sobu přinjeseny sad a zeleninu z džěćimi zhromadnje předžěłachmy, krajachmy, pječechmy, warjachmy. Hdyž sej sami jabłučnicu warimy, njetrjebamy sej ju w kupnicy kupić a štož je hišće „super cool“, zo z pisanyimi „kwećijemi“ naš wobswět njezanjerodžimy. To so wjeselimy. Wšako słuša zachowanje Božej stwórbje k domchowance.

Molujemy hodowne kule za Budyšin

Serbska pěstowarnja „Džěacy raj“ Wotrow

Před adwentom dóstachmy póštu z Budyšina. Měščanski zarjad je so naprašował, hač chcemy so na wupyšenju města wobdželić a za to hodowne kule debić. To so nam hnydom zalubi. Na kóncu kiwa hišće myto za najrjeńše kule. Wšitcy dachmy so do džěła, tež ćí najmjeńši. Kóžde džěčo měješe składnosć swójsku kulu wuhotować. Móžachmy džěći za tutón ideju derje zahorić. Wšako pisane kule wjele nimo ducym w Budyšinje wjeselo wobradža. Nadžija na to, swoju kulu snano w Budyšinje wuhladać pohonješe přidatnje do džěła. A woprawdže nam jedna mać rozprawješe, zo je naše kule na Bohatej hasy wuhladała.

Wobrazy, kiž nastachu při přiho-

tach na hody smy za staršich wupowěšli. W času wobmjezowanjow corony dla, chcemy tak staršich pisomnje a wobraznje informować.

Při wupyšenju našeho doma džěći z wjeselom pomhaja. Na swj. Borboru dósta kóžde džěčo hałužku wišniny sobu domoj. Tak móža džěći wobkedźbować, kak so pupki po-
mału ke kćenju wuwija.

W adwenće wjele spěwamy, rejujemy a předčitamy bajki. Na swjate-

ho Měrcina smy džěcom spěwohru wo swj. Měrcinje předstajili a při wuchodźowanju zawjeselichmy z našimi spěwčkami někotrehožkuli wuměnkarja a wuměnkarku, kotrehož abo kotruž smy po puću zetkali. W tutych wokomikach je wjeselo na woběmaj stronomaj.

Přejemy wšěm starším a swójb-
nym žohnowane hody.

Hańžka Nawcyna, wjednica

Přihot na hody

Witaj-pěstowarnja „Pumpot“ Němcy

Wjeselo na hody je pola wšěch jara wulke, tež hdyž je lětsa wjele hi-
nak. Nic jenož džěci so na bórzomne

dary Mikławša, Božeho džěsća abo rumpodicha wjesela, ale tež kubłarki wjesela so na rjane hodžiny w kruhu swójbny. Spytamy zhromadnje z džěćimi měrnu a pokojnu atmosferu w pěstowarni rozšěrjeć. Džěci su hižo dekoraciju za skupinske rupy paslili, wokna z hodownymi motiwami wuhotowali a přenje hodowne spěwy spěwali. Přeca za hodowne dary je hižo skupina „Lutkow“ w předrumje pěstowarnje wupowěsnyła. Su tute we wobłuku wubědźowanja zhoto-
wili a nadžijeja so, zo dobudu.

Přejemy wšěm hnadypołny advent a hodowny čas a wšo dobre a wosebje strowotu za lěto 2021.

džěci a kubłarki